

Møte for lukkede dører, Stortinget 4. april 1924

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 4. april 1924 kl. 17.00.

Præsident: Tveiten.

Presidenten: Møtet er sett for stengde dører. Utanriksministeren vil gjeva ei melding um utanrikske tilhøve i Stortinget, og presidenten gjer difor framlegg um at raadleggjingane vert førde for stengde dører, og like eins at regjeringi og dei vanlege tenestemenn hev tilgjenge. Ingen hev sagt noko imot, og presidenten held det for vedteke.

Utenriksminister Michelet: Jeg tillot mig igaar at anmode om, at der idag kunde bli sat et møte for lukkede døre for at jeg kunde gi Stortinget en av de vanlige oversigter - tør jeg vil si - som med større eller mindre mellemrum gis Stortinget. Jeg beklager, at det netop skulde træffe ind paa dagen idag, at jeg gir meddelelsen, jeg er saa forkjølet og slidt og medtat og overarbeidet, at jeg er litet skikket til at tale for Stortinget. Jeg har ogsaa været saa optat idag, at jeg rent ut sagt har faat liten tid baade til at ordne mine tanker og ordne mine papirer, saadan som jeg burde gjøre. Jeg ber derfor, at Stortinget viser mig en større overbærenhet end vanlig. -

Jeg begynder som ellers med Rusland. Den 15de februar blev der undertegnet følgende deklARATION mellem den norske regjering ved dets fungerende utenriksminister og de socialistiske sovjetrepublikers forbunds regjering ved dens befuldmægtigede repræsentant. Deklarationen lyder slik:

"Den kgl. norske regjering og de socialistiske sovjetrepublikers forbunds regjering erklærer, at de opretholder overfor hinanden sine egne og sine undersaaters og selskapers krav, baade med hensyn til eiendom og rettigheter, og med hensyn til forpligtelser, som paahviler de to parters nuværende eller tidligere regjeringer. Hverken den kgl. norske regjering eller de socialistiske sovjetrepublikers forbunds regjering gir avkald paa nogen av deres krav som berører betaling av erstatning eller tilbakelevering av eiendom, idet det er forutsat, at disse krav under fuldstændig like vilkaar skal indrømmes en behandling som er mindst likesaa gunstig som den, der blir indrømmet krav fra en tredje stat eller dens undersaatte." Det er altsaa det avsnit i erklæringen, som omhandler norske borgeres krav paa Rusland og omvendt. Departementets personale har hat anledning til at konferere denne formulering med den tilsvarende formulering av overenskomsten mellem Rusland og Sverige, og de sier, at de dækker hinanden ganske, ordene er de samme - selv har jeg ikke hat anledning til at konferere det.

"Paa den anden side vil de to regjeringer øieblikkelig forhandle om en handels- og sjøfartstraktat bygget paa mestbegunstigelsesprincippet, som skal træ i stedet for den foreløbige norsk-russiske traktat av 2den september 1921. Likeledes vil de forhandle om spørsmålet om den kystdistrikthandel, som eksisterte før krigen mellem pomorene og fiskerne i Finmarken. De to regjeringer skal likeledes inden

kortest mulig tid utveksle noter angaaende en endelig ordning av spørsmål, som nu er omtvistet mellem de to land".

Til bekræftelse herav har de undertegnede underskrevet nærværende deklarasjon.

Utfærdiget i Kristiania i to eksemplarer den 15. februar 1924. Og saa kommer underskriftene, som jeg refererte: For den kgl. norske regjering, C.F. Michelet. For de socialistiske sovjetrepublikers forbunds regjering, A. Kollontay, befuldmægtiget repræsentant.

Det var den 15de februar.

Den 26de februar mottok vi en note fra Sovjets herværende repræsentant, en note hvorav jeg uttrykkelig hadde bedt om at faa avskrift med ned til Stortinget. Ved en eller anden misforstaaelse har jeg ikke faat den, men den refereres i vor svarskrivelse, som jeg nu skal læse op. Vor svarskrivelse er av 8de mars.

"Det kgl. Utenriksdepartement har den ære aa erkjende mottagelsen av den U.R.S.S.'s representasjons note av 26. februar 1924, hvori meddeles at den U.R.S.S. regjering ikke anser sig absolut bundet av bestemmelsen i deklarasjonen av 15. s.m. om at den fremtidige handels- og sjøfartstraktat mellem de 2 land skal bygges paa mestbegunstigelsesprinsippet.

Den kgl. norske Regjering, som overfor den norske nasjonalforsamling staar ansvarlig for de med U.R.S.S. inngaatte formelle avtaler, hvis nøiaktige innhold er blitt forelagt nasjonalforsamlingen, finner i den anledning aa maatte anføre at den ikke paa grunnlag av det som hittil foreligger, kan akkviesere ved denne reservasjon overfor en i høitidelige former inngaatt gyldig avtale mellem de to land."

Naar det her heter, at det nøiaktige indhold er forelagt Stortinget, saa refererer det sig til den ting, at jeg i Stortinget - da det var spørsmål om Ruslands anerkjendelse - sa, at vi var sikret en handels- og sjøfartsavtale bygget paa mestbegunstigelsesprinsippet.

"Den norske Regjering har imidlertid av notens innhold ogsaa bemerket at U.R.S.S. regjering under forhandlingene om avsluttelse av den nye handels- og sjøfartstraktat vil gjøre sitt beste for sammen med den Kgl. Regjering aa skape et skikket og passende grunnlag for en lykkelig ordning av handels- og andre forbindelser mellem de 2 land, (en uttalelse som er blitt bekreftet ved de muntlige forsikringer som U.R.S.S.'s befullmæktigede representant har avgitt i det Kgl. Utenriksdepartement om at representasjonens note av 26. februar 1924 ikke maa opfattes som tegn paa nogen endring i U.R.S.S.'s holdning med hensyn til de fremtidige forbindelser mellem de 2 land).

Den Kgl. Regjering som ogsaa paa sin side nærer et opriktig ønske om aa undgaa alt der kan skade det gode forhold mellem de to land, er fullt villig til aa inntre i forhandlinger med U.R.S.S. forat de to Regjeringer i fellesskap kan søke funnet en for begge parter tilfredsstillende løsning med hensyn til de fremtidige handels- og andre forbindelser mellem landene og den Kgl. Regjering foreslaar derfor at offisielle forhandlinger bl.a. om avsluttelse av en handels- og sjøfartstraktat optas snarest mulig".

Det russiske svar av 27de mars 1924:

"De Socialistiske Sovjettrepublikkers Forbunds Legasjon har den ære aa erkjenne mottagelsen av en verbalnote av 8. ds., i hvilken det Kgl. Utenriksdepartement har meddelt den sitt svar paa den verbalnote, som Forbundets Legasjon tilstillet Utenriksdepartementet den 26de februar sistleden vedrørende det punkt i deklarasjonen av 15. s.m., ifølge hvilket forhandlingene om den paatenkte handels- og sjøfartstraktat mellem de to land skal føres paa grunnlag av prinsippet om den mest begunstigede nasjon.

Forbundets Legasjon har med tilfredshet bemerket, at det Kgl. Departement som nærer et opriktig ønske om aa undgaa alt, som kan skade det gode forhold mellem de to land, skjønt det erklærer, at det ikke kan akkviesere ved den reservasjon som Legasjonen har tatt med hensyn til et punkt i teksten, som var godkjent av Nasjonalforsamlingen, allikevel er villig til aa opta offisielle forhandlinger med Forbundets regjering for i fellesskap aa finne en for begge parter tilfredsstillende løsning med hensyn til de fremtidige handelsforbindelser. I den anledning ønsker Forbundets legasjon aa presisere, at forholdet i dens verbalnote av 26. februar sistleden kun hadde til formaal aa fjerne de bekymringer som dette punkt i deklarasjonen hadde fremkalt hos Forbundets regjering.

Forbundets regjering hadde et øieblik fryktet, at den kgl. regjering kunde forsøke aa fortolke nevnte punkt som et ubetinget løfte om aa utstrekke til Norge alle de fordeler, som var tilstaatt eller vil bli tilstaatt de land som før Norge hadde anerkjent Forbundets regjering.

Forbundets legasjon har forøvrig allerede beroliget sin regjering i denne henseende.

Hverken Forbundets regjering eller den kgl. regjering kan visselig under utarbeidelsen av nevnte deklarasjon ha staatt i den formening at ovennevnte punkt kunde bli gjenstand for en slik fortolkning. Forbundets legasjon hadde forøvrig, saavel før som efter anerkjennelsen av forbundets regjering fra den kgl. regjering side - stadig understreket, at særfordeler vilde bli tilstaatt de nasjoner, som først gav sin anerkjennelse.

Dette forbehold var forøvrig ikke undgaatt utenriksdepartementets oppmerksomhet.

For saaledes aa rettferdiggjøre det forbehold, som den har gjort i sin verbalnote av 26. februar sistleden, ønsker forbundets legasjon aa fjerne alle de tvil som det kgl. departement kunde ha med hensyn til de venskapelige hensikter hos forbundets regjering, som - det er det minste som kan sies - ingenlunde akter aa sette den kgl. regjering i en mindre gunstig stilling forsaaavidt handel og skibsfart angaar, enn den som de nasjoner, som senere enn den kgl. regjering anerkjennelse har anerkjent eller anerkjenner forbundsregjeringen har faatt eller vil faa.

Under disse omstendigheter finner forbundets legasjon, at der ikke lenger er noget til hinder for at offisielle forhandlinger optas mellem de to regjeringer, og den foreslaar at disse forhandlinger optas i Moskva i første halvdel av april."

Denne note har utenriksdepartementet endnu ikke svaret paa. Den har ikke været færdigbehandlet i regjeringen. Jeg hadde tænkt den besvaret nogenlunde i følgende aand: "Vi erkjender mottagelsen av denne note og meddeler at vi akcepterer indbydelsen til at opta forhandlinger bl.a. om avsluttelse av en handels- og sjøfartstraktat i Moskva i den nærmeste fremtid. Den norske regjering har som sine forhandlere opnevnt følgende": saa nævnes disse. "Formannen for den norske forhandlingsdelegation har angaaende tidspunktet for forhandlingenes paabegyndelse uttalt", og saa kommer det. "I den ærede legations note uttales bl.a., at forbundets regjering et øieblik hadde frygtet at den kgl. regjering kunde forsøke at fortolke bestemmelsen i deklarasjonen av 15. februar d.a. om mestbegunstigelse som om heri laa et ubetinget løfte fra S.S.R. om at utstrekke til Norge alle de fordeler som var tilstaatt eller vilde bli tilstaatt de land som før Norge hadde anerkjendt S.S.R. Det kgl. departement vil i den anledning foreløbig kun bemerke, at efter departementets mening vil den handels- og sjøfartstraktat som blir at avslutte mellem de to land ikke tape sin karakter av en mestbegunstigelsestraktat om der avtales at visse bestemte indrømmelser gjort visse bestemte andre land, ikke skal omfattes av mestbegunstigelsen, saafremt disse indrømmelser ikke er av den art at de vil ændre traktatens generelle karakter av mestbegunstigelsestraktat. Hva angaar de fordeler som S.S.R. maatte ha tilstaat eller kommer til at tilstaa land som før Norge har anerkjendt S.S.R., savner det kgl. departement for tiden det kjendskap hertil som vilde være nødvendig for at avgjøre, hvorvidt en for begge parter tilfredsstillende, og overensstemmende med deklarasjonen av 15. februar d.a. avsluttet, handels- og sjøfartstraktat mellem Norge og S.S.R. vil kunne utarbeides, saafremt Norge ikke skulde faa ret til at nyte godt av alle eller de væsentlige av disse særfordeler. Den norske regjering antar at dette spørsmaal lettest og mest hensiktsmessig vil kunne bringes paa det rene under de nu planlagte forhandlinger." - noget i den retning. Jeg gjentar: Svaret er ikke behandlet i regjeringen, og det staar altsaa helt for min egen personlige regning, idet jeg forbeholder mig at maatte foreta de forandringer og rettelser i det som maatte bli en følge av senere behandling i regjeringen. Forholdet er efter dette slik, at Rusland er villig til at gi en handels- og sjøfartstraktat med mestbegunstigelsesklausul helt og fuldt til punkt og prikke i alle deler forsaavidt angaar lande som maatte anerkjende Sovjet efter os, men det gjør forbehold for de landes vedkommende som maatte ha anerkjendt Sovjet før os. Jeg kan ikke negte for at det har været noget av en skuffelse for mig at faa disse meddelelser, det legger jeg ikke skjul paa. Imidlertid er det et stort spørsmaal om ikke det mere er en teoretisk kanskje end en praktisk forskjell. Jeg har ikke den fulde oversigt over det at jeg kan uttale mig med nogen bestemthet om det. Vi staar ialfald i ganske den samme stilling som Sverige. Sverige har faat en handels- og sjøfartstraktat bygget paa de samme principper, og det kunde kanskje ha sin interesse for Stortingets medlemmer at jeg refererte hvad der sies i det svenske utenriksdepartements forslag netop om det punkt. Det

heter: "Bibehållandet i viss omfattning av förbehållsklausulen til förmån för länder, som redan erkänt sovjetregeringen de jure, var den minst tillfredsställande punkten i det ryska svaret. De europeiske länder utanför det gamla tsarrikets gränser, varom här var fråga, voro Tyskland, England, Italien och Turkiet. Emellertid hava, såvitt kunnat utrönas, åtminstone hittills intet av de nämnda länderna beviljats några sådana specielle förmåner, som avses i förbehållsklausulen och som kunna anses ur svensk synpunkt vara av nämnvärd betydelse. Trots den nu omhandlade klausulen skulle Sverige alltså i varje fall tillsvidare komme i åtnjutande av fullständig mestgynnadnationsrätt. Dette skulle bland annat innebära en mycket betydande lättnad i fråga om sjöfartsavgifterna, som nu av svenska fartyg erläggas till belopp, uppgående till omkring 5 gånger de belopp, vilka fartyg, tilhörande mest gynnad nation, hava att betale. Det kunde även påräknas, att vissa större stater, som ännu icke erkänt sovjetregeringen, skulle i samband med et eventuellt framtida erkännande lyckas bereda sig undantagslös likeställighet med mest gynnad nation, vilken förmån i saadant fall skulle tillkomma även Sverige." Det samme gjælder selvfølgelig i samme grad os; om Amerika og Frankrike kommer siden, saa vil vi eventuelt komme paa samme fordelstrin. Den italienske traktat med sovjet er for et par dage siden kommet til utenriksdepartementet, og den har været gjennemgaat der. Det er, saavidt jeg har kunnet forstaa vedkommende bureauchef, kun et eller to punkter han har understreket, som har særlig interesse for Norge. Det er nogen toldnedsættelser paa nogen remmer og noget elektrisk materiel. Hvorvidt vi vil faa samme fordele tør jeg ikke si, men det er det eneste som vedkommende bureauchef har fæstet sig ved. Saaledes staaar altsaa det spørgsmaal.

Jeg vil dernæst omhandle vort forhold til vinlandene, og jeg sier oprigtig at det er virkelig ikke noget som for tiden optar mig mere i departementet, og som ligger tyngre paa mig end netop denne sak. Jeg har været i adskillig tvil om, hvorvidt ikke Stortinget i mere formelle former bør gis meddelelse om forholdet til disse lande og maaske ogsaa ta standpunkt til forskjellige av spørgsmaalene. Det maatte i saa fald gjøres i form av en formel stortingsmeddelelse, som da skulde komitebehandles. Imidlertid vil det ta saa lang tid, at det forbyr sig av den grund. Saken kan ikke drive saa længe, og regjeringen faar efter min mening ta sit standpunkt til saken, men det har da været min hensigt at gi en foreløbig orientering i saa maate. Det ser ut som de tre store vinland, Frankrike, Spanien og Portugal, opererer i fællesskap. I hvert fald gjør vindyrkerne, de vininteresserte det. De marsjerer frem i samlet front og beklager sig idelig og altid over vinmonopolet. Det er det ene specielle punkt i alle sine forgreninger og former, de private adgang til at kjøpe direkte, som er hovedfaktoren i angrepene og i henvendelserne fra disse 3 land. Spanien er det mest paagaende av dem, og det kan jeg meget vel forstaa. Saken er at Spanien har, siden vinmonopolet kom, solgt meget litet vin til Norge. I 1913 kjøpte vi fra Spanien over 900 000 kg. vin, - det var det sidste aar før krigen. I 1923, 10 aar senere har vi kjøpt ikke 450 000 kg., altsaa ikke halvparten. I 1920

kjøpte vi over 7 millioner liter, nu har vi ikke kjøpt 450 000, altsaa ikke mere end omtrent 6 pct. Man kan naturligvis forstaa at det vækker skuffelse hos vindyrkerne og vinproducenterne dernede, og jeg skulde ta overordentlig meget feil hvis det ikke er saa, at det er det forhold som ligger bak, og som avføder alle de vanskeligheter vi har med Spanien. For Portugals vedkommende er der kommet nogen klager men i betydelig godmodigere form, og Portugal har i virkeligheten ogsaa liten grund til at klage. Med runde tal: Portugal solgte til os i 1913 noget over 900 000 liter hetvin, madeira og portvin, og i de 8 maaneder ifjor har de solgt henved 2 millioner liter, men lagrene var da rigtignok ogsaa uttømt, saa forholdet var forsaavidt spesielt. At gjennomgaa alle de punkter, som Spanien fører kritik over her, vil føre for langt. Senest idag fik vi en note, og som karakteristisk for den maate, hvorpaa hele forholdet har utviklet sig, kan jeg nævne, at i den note har Spanien følgende to ting, som man kritiserer; at der paa Vinmonopolets vinliste ikke er optat et tilstrækkelig antal av spanske vine; mens det har 50 sorter rødvin og 40 sorter - eller hvor meget det er - fransk hvitvin, har man næsten ikke noget fra Spanien. De ser i dette et slags bevisst forsøk paa fra Vinmonopolets side at sette dem utav spillet, ialfald synes de ikke, at der vises den hensynsfuldhet overfor dem, som de mener at ha krav paa. De klager videre over et forhold, som det jo er kjedelig for en utenriksminister overhodet at skulle beskjeftige sig med, det sier jeg likefrem, men det er desværre en følge av den monopolordning, vi nu har faat, en monopolordning, som bl.a. indeholder det, at vi paa den vin, som importeres fra vinlandene og selges, ikke skal kunne ta mere end handelsmæssig fortjeneste. Nu beklager de sig over, at der holdes altfor høie priser, traktaten krænkes o.s.v., og de gaar da nærmere ind paa dette. Det, som tidligere har været hovedanken fra Spaniens side, er den provision, som Vinmonopolet har betinget sig, og jeg kan ikke negte for, at jeg kan bli litt forarget over den holdning, som Spanien i saa maate indtar. Man vet, at vi begyndte med en kommissionsavgift av 25 pct., men vi vet - og Spanien visste det ogsaa - at Frankrike reklamerte i den anledning. Spanien forholdt sig taus. Da forhandlingerne med Frankrike var tilendebragt med det resultat, at provisionen blev nedsat til 10 pct. fra 1. januar iaar, rykket Spanien i marken og forlangte den nedsat til 5 a 6 pct., og de holder meget energisk med paa dette, det er et krav, som de gjentar sent og tidlig med større og mindre mellemrum. Atmosfæren er ikke behagelig, og jeg sier det likefrem, at det er ikke uten bekymring, at jeg ser paa den videre utvikling av dette.

En ting vil jeg faa lov til straks at si staar ganske klart for mig personlig, og det er, at vi kan ikke ofre vore traktater, vi kan ikke ofre vor fiskeriindustri paa spørmaal, som er av mindre væsentlig betydning. Selv om Vinmonopolet skulde maatte gjøre noget større indrømmelser, end man efter en streng fortolkning av traktaterne finder riktig, saa tror jeg, at det er i landets interesse, i fiskeriernes interesse, at saa sker, jeg tror, det er bedre, end at vi skal risikere ny opsigelse av traktaterne og mulig ny traktatkrig. Vinmonopolets

disponent reiser i en nær fremtid ned til Spanien for at orientere vor minister og for at foreta betydelige indkjøp. Jeg har henstillet til monopolet, at det skal strække sig saa langt som raad er med hensyn til indkjøp, heller kjøpe litt mere, end det behøver, end litt for litet, for at holde vedkommende i bedre humør, end de hittil har været.

Hvad forholdet mellem Norge og Portugal angaar, saa sa jeg, at forhandlingerne der blev ført i en betydelig velvilligere aand og en betydelig velvilligere tone, end tilfælder er med forhandlingerne mellem Spanien og Norge, og grunden angav jeg ogsaa. Imidlertid ser jeg, at der har været interpellationer i den portugisiske nationalforsamling og at der har været skrevet meget i portugisiske aviser om, at traktaten ikke tilfredsstillet dem, idet monopolordningen utelukket bestemte huser, de faar ikke anledning til at sende sine varer til Norge. Det er jo ganske klart, at et vinmonopol kan jo ikke kjøpe fra alle de mange tusen forhandlere, som maatte eksistere i Portugal, nogen kan ikke komme med, det ligger jo i sakens natur. Disse folk har da sine agenter engagert heroppe, og disse agenter - vilde jeg kunne fristes til at si - driver næsten en kolportage-virksomhet, en kolportage-handel paa sine huses vegne - noget, som naturligvis Vinmonopolet igjen reagerer imot. Jeg har indtryk av efter de rapporter, vi har faat fra Portugal, at man i officielle kredse dernede tar saken med større ro, end man av de interpellationer og uttalelser i pressen skulde faa indtryk av.

Med Frankrike har vi ogsaa ført forhandlinger, og der blev efter Wedels sigende - fra anden side sies det, at det beror paa nogen misforstaaelse - mellem ham og monopolets folk, da de var dernede, truffet en slags avtale med hensyn til visse sider av monopolordningen, som Frankrike hadde besværet sig over. De spørsmaal er endnu ikke helt løst, jeg haaper, at de i en nogenlunde nær fremtid skal kunne faa en rimelig løsning.

Det vanskelige er - jeg gjentar det - forholdet til Spanien, og naar det har utviklet sig til en saa energisk oversendelse av noter - altsaa ikke muntlige forestillinger - som tilfældet her er, saa er det efter min mening tegn paa, at situationen er ikke let, og at vi maa gjøre vort bedste for at se at komme til en forstaaelse med dem.

Presidenten: Krev nokon ordet um det utanriksministeren hev sagt? Dersom det skjer, held presidenten det for formaalstenleg at ordningane vert knytte til kvart av desse stykki.

Oftedal: Begge meddelelser, baade fra Rusland og fra vinlandene, forekom mig meget nedslaaende. Det var spesielt et punkt, jeg vilde faa lov til at nævne her i Stortinget og i den forbindelse rette en henstilling til den ærede utenriksminister. Jeg forstod ham saa, at der i vinlandene og navnlig i Spanien var rettet saa sterke krav paa lempninger i vinmonopolets fortjeneste, at det efter de uttalelser, som foreligger fra monopolets ledelse tidligere, vil være kanske ruinerende for monopolet. Og jeg oppfattet desværre den ærede utenriksminister saaledes, at han allerede var beredt til her at gi kjøp, idet han sa, at han fandt det riktig, at man

fremfor at ofre traktaternes og fiskeriernes interesser heller gik med paa indrømmelser overfor monopolet, som traktaterne kanskje gav os ret til at undgaa. Jeg skal selvfølgelig ikke paa nogen maate kriticere den ærede utenriksminister i denne forbindelse. Jeg vil bare rette en henstilling til ham: Før han gir kjøp, skal han ta i bruk den magt, som ligger i den norske folkeopinion; for medens vi under de tidligere traktatforhandlinger alltid maatte gaa ut fra, at Spanien regnet og kunde regne med et splittet folk, saa vil den ærede utenriksminister kunne regne med, at baade Spanien, Portugal og Frankrig, i disse spørsmål nu vil møte et enig folk. Det er mulig, at der fremdeles er kredse i forretningsverdenen, som løper i veien for norske loyale interesser, men den politiske opinion vil staa samlet og sterk bak utenriksministeren, hvis han hævder de norske interesser. Jeg vil derfor tillate mig at henstille til den ærede utenriksminister, at han i et møte for aapne døre gir en meddelelse om disse forhold og gjør det hurtigst mulig, gjør det i et møte før Stortinget gaar fra hinanden før Paaske. Jeg anser det uomgjængelig nødvendig, hvis det er den ærede utenriksministers hensigt nu at gi kjøp her.

Scheflo: Det var jo to saker utenriksministeren idag gav meddelelse om; det var om forholdet til Rusland og forholdet til vinlandene. Hvad det første angaar skal jeg ikke gaa langt ind paa det. Jeg vil bare ha uttalt, at de opplysninger som blev git stemmer med det billede av situationen som vi hadde dengang vi gik ind paa traktaten. Vi var ikke nummer 1, vi var ikke nummer 2, vi var nummer 3 og indtar stillingen som nummer 3 ogsaa hvad de forhold angaar, som opnaaes ved at anerkjende Rusland de jure. Saa den sak er grei nok. Jeg kan i denne sak bare uttale min anerkjendelse av den dygtighet, hvormed den norske regjering har optraadt overfor den russiske regjering; den har klart det saa godt som det var mulig at klare det, naar man ikke var nummer 1. Ganske anderledes vanskelig er det, naar spørsmålet er om vinlandene, og jeg kan tænke, at hvis utenriksministeren har vaakne nætter, saa er det vinlandene som foraarsaker det og ikke Rusland. Men det gik likesom en rød traad gjennom hans tale, at dette om at vinmonopolet var i fare, det trodde han ikke paa. Man maatte ofre lidt av vinmonopolets interesser for ikke at risikere at man i motsat fald kom i en ny traktatkrig. Jeg vil gjerne, eftersom dørene er lukket, uttale mig aapent om dette. Jeg vil da si, at alle de sakkyndige som er indi vinmonopolets affærer, og som er indi vinhandelen i det hele tat, de mener, at hvis man gaar med paa de krav som Spanien stiller, saa har vinmonopolet faat sit grundskud. Man har for det første det med godtgjørelsen, de 12 pct. Det er vitterlig, at de 12 pct. er ingen godtgjørelse for det arbeide som monopolet har, det er ingen rimelig handelsfortjeneste slik som det var forutsat i traktaten, at man skulde ha. Men det er ikke det værste, det med de 12 pct., det spiller dog ikke en avgjørende rolle - de spiller en viktig rolle, og gaar man enda lavere ned, saa blir faren større - men det væsentlige er det nye krav, som er begyndt at komme op, at det skal være tilladt for norske

borgere ikke alene at indføre vin, som om der ikke eksisterte noget vinmonopol, men de skal ogsaa ha lov til at indføre det paa kredit. Hvis en vinhandler i Spanien vil sælge en mand her i Norge sherry paa et aars kredit, skal det kunne arrangeres. Det er greit nok, at da utkonkurreres monopolet; for da vil folk faa vin paa kreditt saa meget de vil. Den risiko tar spanjolerne gjerne, hvis de paa denne maate kan monopolisere vinhandelen ved siden av oss, og det er det som er hensikten. Vi er allerede kommet noksaa langt. Vi har en speciel agent her i byen, som under sig har mellem 100 og 200 subagenter over det hele land. Han driver en storstilet vinforretning. Det burde ha vært gjort for lenge siden det som er bragt i forslag av stortingsmenn, man skulde ha gitt en lov som forbød den slags virksomhet. Det skulde man heller gjøre enn nu aa tale om aa ofre vinmonopolet. Jeg tror ikke det stemmer ganske med de faktiske forhold naar utenriksministeren uttalte - jeg tror ikke jeg oppfattet ham galt - at vinprodusentene - han nevnte ogsaa de franske - i samlet fylking gikk til angrep paa vinmonopolet. Det er slett ikke sandt. Det er de mer obscure firmaer som deltar i angrepet. De velrenomerte store franske vinhus er vel fornøiet med monopolordningen i Norge. De er mer fornøiet - jeg er sikker paa det, jeg vet det bestemt - med norske monopol enn det svenske og kanadiske, saa det er bare en gruppe ikke av vinprodusenter, men av vinspekulanter, vinhandlere i Frankrike som gaar til angrep paa vinmonopolet. Og de karene de forlanger at vi skal anerkjenne som specielle merker rødvin som har ligget i kjelderen hos en kjøbmann. Man har specielle rødvinmerker som dere vet, men fordi om en Olsen selger en sort rødvin og en Persen samme sort rødvin, er det ikke to merker, det er ikke Olsenvin og Persenvin, men det er en bestemt rødvin. Men nu forlanger disse Olsen og Persen i Frankrike at vi skal anerkjenne som specielle merker den vin de har paa lager, og disse specielle merker skal fritt kunne innføres av hvemsomhelst. Man kommer op i det rene vrøvl paa den maaten. Jeg kan ikke tro annet enn at selv en saa svak regjering som den norske maa kunne staa sig mot et slikt trykk. Hvad den norske opinion angaar er det ganske oplagt at en høireregjering har lettere enn en venstreregjering for aa skape en enstemmig opinion i dette spørsmaal. For partiene til venstre de er alltid loyale overfor den sittende regjering utenrikspolitikk som regel, i det store og hele, høirepartiet er som regel illoyalt. Hvis vi hadde hatt en venstreregjering som kom i vanskeligheter overfor vinlandene, saa vilde "Aftenposten" og "Tidens Tegn" og "Sjøfartstidende" ligget paa nakken paa vaar regjering, ikke paa Frankrike, Portugal og Spanien. Det er ganske i motsetning til hva tilfellet er naar en høireregjering sitter ved makten. Hvis den kommer i konflikt med vinlandene, har den partiene til venstre med sig av saklige grunne, og saa kan den gjøre regning paa aa faa med sig sitt eget parti av rent partipolitiske grunne. Paa denne maate skapes der under en høireregjering en samlet opinion, hvis vedkommende regjering vil skape en slik opinion. Men jeg er ikke saa sikker paa om regjeringen er saa ivrig efter det. Noget sterkt press paa høireregjeringen kan der iallfall ikke være øvet. Hvis man følger med i disse avisene jeg nevnte, saa

finner man stadig artikler som kan brukes av vinlandene mot den norske stat og det norske vinmonopol, og det er ikke nogen hemmelighet at norske borgere og norske høirefolk, forhenværende venstrefolk, som Storm-Bull og de karene, gaar fremmede regjeringers erend. Man sier at vi bolsjeviker staar i forbindelse med Rusland. Vi tilstaar aapent at vi staar i en høist vennskapelig forbindelse med Ruslands regjering, men vi bruker all dri de forbindelser til fremme av vaare personlige interesser paa landets bekostning, men det er det de folk gjør som staar i forbindelse med den franske, den spanske og den portugisiske regjering. Det er personlige formaal de tilgodeser paa landets bekostning. Det er ikke tvil om at hvis regjeringen tar fatt paa den trafikk, vil den bli upopulær i vide kredse. Den vil faa angrep fra hold som ellers ikke angriper regjeringen, men det er ikke tvil om at hvis regjeringen vil vareta landets interesser helt og fullt, vil den bli nødt til, regjeringen og dens parti, aa ta avstand fra de folk som forsøker aa bruke utenlandske regjeringer til aa undergrave norsk lovgivning.

Utenriksminister Michelet: Jeg maa nok være mer skrøpelig end jeg selv trodde jeg var, da jeg begjærte ordet her idag, hvis jeg paa nogen maate har uttalt mig saadan, at jeg kunde forstaaes derhen, at jeg, som det blev sagt, vilde ofre vinmonopolet saadan ganske uten videre underhaanden - uten at Stortinget hadde greie paa det. Saadan er forholdet ikke. Jeg har hat den ære at være utenriksminister denne gang i over et aar, jeg har hat striden gaaende fra første dag jeg blev utenriksminister, og jeg tror at hr. Scheflo som meddirektør i vinmonopolet vil kunne si, at der har været et samarbeide mellem vinmonopolet og utenriksdepartementet her som vanskelig kunde være bedre. Vi har konfereret sent og tidlig, hat fællesmøter og diskutert spørmaalene i al vennskapelighet og utvekslet meninger, og det som utenriksdepartementet har gjort har vi foretat ogsaa i nær forstaaelse med vinmonopolets styre. Jeg mener imidlertid at der er ting, hvor vinmonopolet maa kunne imøtekomme disse folk, selv om man under en strikt formel henvisning til traktaten kan si, at dette behøver vi ikke at gjøre; f.eks. med hensyn til dette vi har faat høitidelig note om idag, at de har saa faa spanske vine paa sin priskurant, hvad i al verden gjør det, om de kjører op 10-20 navne istedetfor de 6 - 8 de har? Jeg tar dette som et eksempel. Og der er ogsaa en række andre ting i behandlingsmaaten av private ordres som jeg mener man ogsaa maatte kunne imøtekomme dem i, selvom man under en streng henvisning til traktaten kan si: Vi gir dere pokker, saadan vil vi ha det! Hvad nu dette spørmaal om agentprovisjon angaar saa har jeg stadig mundtlig og skriftlig i noter og paa annen maate tilkjendegit, at vi kan ikke gaa med paa det. Det er min bestemte personlige mening at det spanske krav i og for sig der er uberettiget, men jeg vil samtidig ogsaa si, at situationen er ikke let for regjeringen efter de forhandlinger som blev ført i sin tid gjennom vor delegation og med vedkommende vinlande, og hvor det blev sagt at denne kommission skulde være mindre end de 10 - 12 pct. vi her har

sikret os. De spørsmål som nu staar tilbake at behandle og besvare vedkommende vinmonopolet i regjeringen er endnu ikke færdigbehandlet og færdigdiskutert i regjeringen, henvendelsene er oversendt vinmonopolet, og de vil bli besvaret under nøie samarbeide mellem socialdepartementet, vinmonopolet og utenriksdepartementet, det kan man være forsikret om. Foreløbig kan jeg ikke si mer om den ting. Regjeringen har ikke tatt endelig og definitivt standpunkt til de siste henvendelser. Vi har i forstaaelse med socialdepartementet og vinmonopolet for nogen dage siden sendt et forslag til ordning vedkommende forskjellige spørsmål, og vi faar avvente svar paa den henvendelse nu. Jeg er sikker paa at hr. Scheflo vil gi mig ret i, at vinmonopolets styre ikke har nogen grund til at beklage sig over det svar som er git fra utenriksdepartementets side.

J.E. Mowinckel: Jeg maa si at det kommer mig ikke saa særlig overraskende disse meddelelser fra utenriksministeren. Jeg har ved flere leiligheter i denne sal, hvor vinmonopolet har vært under debat, uttalt, at jeg saa en fare for vaare traktatforhold i den maate, hvorpaa vinmonopolet dirigeredes. Jeg har ogsaa uttalt at jeg kjente til forhold, som jeg ikke fandt kunde omtales nærmere for aapne døre, men at der kanskje kunde komme en leilighet, hvor jeg kunde komme nærmere inn paa de forhold. Jeg finner nu, da saken jo selvfølgelig har en overordentlig stor betydning for vaart land, aa burde nevne, at der under de forhandlinger som i sin tid blev ført mellem Norge og Frankrike gjennom en delegasjon herfra, fra fransk side var uttalt - angaaende det kommisjonsgebyr som kunde ansees passende at beregne for de kvanta som der innførtes til privat forbruk - en sats, som laa ganske overordentlig langt under den sats, hvorpaa vinmonopolet begynte sin virksomhet i den retning, den laa saa uhyre langt under, at det var ganske naturligt at man i utlandet fant dette aa ha karakteren likesom av brudd paa den bona fide traktat som var inngaat, og det visste sig ogsaa at den sats av 25 pct., som representanten hr. Scheflo her for et aars tid siden under hr. Amelns interpellation sa var en nødvendig betingelse aa beregne forat vinmonopolet skulde bestaa, den sats har man redusert til 12 pct. og nu sist sett sig nødsaget til aa redusere til 10 pct., men ogsaa de 10 pct. ligger høiere enn hvad der fra Frankriges side i sin tid var nevnt. Hr. Scheflo uttalte idag, at 12 pct. vil man nu kunne beregne - det er forresten 10 pct. - det var en rimelig handelsfortjeneste. Det var ganske forunderlige ord aa høre uttalt fra hr. Scheflo. Jeg tror det er mange virksomheter i dette land som vilde være ganske overordentlig vel tilfreds, hvis de kunde beregne sig 10 a 12 pct.'s fortjeneste paa kommisjonsforretninger, det almindelige gebyr for kommisjonsforretninger er fra 2 til 4 pct. Jeg har ikke nogen tro paa, at dette at man skal kunne importere til privat forbruk, skal vise sig aa bli ruinerende for vinmonopolet og slett ikke paa den maate, hvorpaa vinmonopolet praktiserer den del av de traktatmessige bestemmelser. Jeg er fullt opmerksom paa at ved den kongelige resolution av 23. januar 1923 lykkedes det at faa et reglement fastsat for disse private

beordringer, som Frankrike aksepterte. Det var til stor styrkelse for Vinmonopolet. Jeg skal ikke komme nærmere ind derpaa, men jeg vil ha uttalt, at den kongelige resolution neppe vil tjene til at letteliggjøre fornyelse av traktaterne.

Vinmonopolet er et faktum, og det ligger langt fra mig at ville forsøke paa ved nogensomhelst midler at vanskeliggjøre dets eksistens. Det er mig kun om at gjøre, at det ikke skal tillates Vinmonopolet at befølge en forretningsmaate, som sætter vore traktater i fare.

Dette, som repræsentanten Scheflo nævnte, om ett aars kredit, det tror jeg - som saa meget av det, som kommer fra den kant - ikke er saa særdeles paalidelig. Det var almindelig skik og bruk i den private vinhandels tid, at vinimportørene paa vin fra Spanien og Portugal hadde en 6 maaneders kredit, og den kredit vet jeg man fremdeles faar. I enkelte tilfælde gaar kanskje tredjeklasses firmaer ogsaa med paa ett aars kredit. Men den kredit, som man saaledes i Spanien og Portugal fremdeles har været villig til at gi dem, som ønsker at importere til privat forbruk i overensstemmelse med traktaternes bestemmelser, den kredit lar sig ikke benytte av de private forbrukere, fordi nemlig Vinmonopolet kræver, at det beløp, som kræves til dekning av, hvad der beordres privat, skal indbetales kontant til Vinmonopolet, før varen kan bli beordret av Vinmonopolet. Jeg skal ikke komme ind paa de forskjellige detaljer, saa indbydende som det kunde være, men jeg har villet nævne dette for at peke paa, at det er ikke saa ganske urimelig, om der fra vinlandenes side reageres noget, og jeg tror, det er nødvendig, om man skal vedlikeholde et godt forhold til disse lande, at man er forsiktig. At Spanien finder, at det har solgt litet nu, er saa ganske naturlig og har sin naturlige aarsak i, at vi maatte jo en tid importere et tvangskvantum, som Vinmonopolet maatte overta, og samtidig fik vi intet fra Portugal, og derfor har behovet av den slags vine været saa meget større nu. Spanien har ingensomhelst grund til at fæste sig ved, at vi under brændevinsforbudet fra 1916 til 1918 hadde en saadan kolossalt stor import derfra, for den gang laa Portugal brakk for os. Jeg tror, at ved en forstandigere fremgangsmaate fra monopolets side vil der kunne opnaaes et fortsat godt forhold til vinlandene.

Utenriksminister Michelet: Faar jeg lov til at rette en uriktig opplysning med det samme, som den siste ærede taler gav? Hr. J.E. Mowinckel nævnte, at vinmonopolet praktiserte bestemmelsen saadan, at det, hver gang en bestilling fra private indgik, forlangte kontant betaling paa labben, paa bordet, forinden ekspeditionen gik til vedkommende utland, uagtet varen kanskje kunde komme hit til landet en 6 - 8 uker bakefter. Det var praktisert tidligere, men vinmonopolet har forandret den praksis derhen, at forsaavidt bestillingen andrar til et beløp av 1 200 kroner eller derunder, er det ikke nødvendig at betale paa forhaand, men først ved varens ankomst. Jeg vilde faa lov til at berigtige det ene lille punkt.

Madsen: Hr. J.E. Mowinckels spanske tale gir jo et ganske tydelig bilde av den stemning, som raader inden visse kredse av høire og blandt dem, der likesom repræsenterer næringslivet her i landet, naar det gjælder norske interesser kontra et fremmed lands spekulanter, som det her er tale om.

Utenriksministeren erklærte, at det er ikke hans hensigt at ofre Vinmonopolet. Men i sit første indlæg fremholdt utenriksministeren, hvordan provisionen var nedsat fra 25 til 12 og 10 pct. og hvor Spanien krævet den yderligere nedsat til 5 á 6 pct., og jeg forstod utenriksministeren slik, at han vilde strække sig yderligere for at undgaa ny toldkrig. Han nævnte, at direktøren for Vinmonopolet skal reise dit ned og gjøre indkjøp for derved at holde vedkommende i bedre humør, - saadan var det uttalelsen faldt - og det er jo klart, at hvis man strækker sig yderligere, slik at den hele ordning blir dels bare vrøvl og dels bringer tap, blir Vinmonopolet paa den maate undergravet og ødelagt. Man kan tale imot det og si, at det er ikke det, som er meningen, men det blir ialfald følgen. Og jeg vil si, at dette, som vi nu er vidne til, er i virkeligheten en frugt av den politik, som særlig høire, og med støtte forøvrig av et flertal her i salen, har ført i disse spørsmåal. Det er følgen av, at man har bøiet knæ for vinlandene, da det gjaldt traktatsspørsmåalet, nu maa man være konsekvent og gaa videre paa ydmygelsens vei. Og jeg er helt enig med hr. Oftedal i, at man burde behandle denne sak for aapne døre, slik at folket kunde faa anledning til at sette sig ind i spørsmåalene, som de virkelig stiller sig. Vi ser, ret som det er, at høirepressen kommer med den ene artikkel efter den anden til fordel for vinlandene og mot Vinmonopolet, mens oppositionen er - som hr. Scheflo rigtig bemerket - lojal, kanskje altfor lojal i en saadan sak som denne, som ogsaa burde paakalde almenhetens interesse.

Hvad angaar spørsmåalet om stillingen til Sovjet, saa uttalte utenriksministeren, at det har været ham en skuffelse, at Sovjet ikke vilde indrømme Norge alle de fordele, som er blit indrømmet de lande, der anerkjendte Sovjet før Norge. Jeg synes ikke, det burde bringe utenriksministeren skuffelse, fordi han gjentagne gange paa forhaand hadde hørt, at det vilde bli tilfælde, og at vi burde være tidlig ute, naar det gjaldt en anerkjendelse av Rusland de jure.

Hadde utenriksministeren fulgt arbeiderrepræsentanterne og anerkjendt Rusland paa et tidligere tidspunkt, saa hadde vi ogsaa undgaat at den ærede utenriksminister hadde været skuffet idag i det spørsmåal som det nu er tale om. Og jeg vil videre si, at det er jo ikke i første række av avgjørende betydning at faa en handels- og sjøfartstraktat. Det er vel i første række av betydning at faa handel istand. Og jeg tror at naar der ikke i den senere tid er særlig fremgang paa dette omraade - handelen med Rusland - saa skyldes det ogsaa den sabotage, den trænering av anerkjendelsen de jure, som utenriksministeren gjorde sig skyldig i. Og han fik ogsaa fuld besked om, og jeg antar at ogsaa regjeringen har faat fuld besked om paa forhaand, at det vilde bli følgen. Saa man bør ikke nu komme og si at man er skuffet. Jeg synes at det er utenriksministerens og regjeringens egen politik, som man her

ser frugterne av paa dette omraade. Og resultatet baade med hensyn til traktater og med hensyn til en virkelig handelsforbindelse hadde efter min opfatning været ganske anderledes godt, hvis regjeringen hadde vist den tilstrækkelige handlekraft. Men det er i dette spørsmål som i spørsmålet overfor vinlandene: Vi har i virkeligheten en svak regjering.

Presidenten: Presidenten gjorde merksam paa at han heldt det for aa vera heppe at ein avgrensa ordskiftet til kvart einskilt spørsmål. No er det vinspørsmålet som er under ordskifte, og dersom nokon vil segja noko um Russlands-affæren, so fær det takast for seg.

Hambro: Jeg skal faa lov til bare at si et par ord til det den sidste ærede taler sluttet med. Jeg tror ikke at han hadde nogen videre evne til at opfatte hvad det var utenriksministerens skuffelse gjaldt og hvad det var andres skuffelse gjaldt. Det var en skuffelse over at et land gjennom sin offentlig befuldmægtigede utsending avgir et skriftlig bindende ord, og at saa vedkommende lands regjering sier at det ord kan den ikke staa ved. Det var det faktiske forhold, og det er en selvfølge at det virker skuffende. Det skulde bare mangle at det ikke gjorde det. Det er jo kun tænkkelig overfor et samfund med et helt nyt diplomatisk system.

Hvad traktatforholdene angaar, saa er jo de i virkeligheten langt mere alvorlige end man faar indtryk av ved indlæg som det fra den sidste ærede taler. Det som er forholdet, og det som skaper vanskelighetene, det er jo ganske likefrem det, at vor traktat med Frankrike og vor traktat med Spanien er ganske overordentlig utilfredsstillende for norske interesser. Og det er en selvfølge at det maa være et maal for norsk politik at bli kvit disse traktater. Men det maal kan vi overhodet ikke arbeide henimot, før landet staa økonomisk sterkt nok til at ta op en kamp, og i øieblikket staa vi ikke sterkt nok økonomisk til at kunne vove os meget langt ut, dertil ligger vor krone for langt nede, og dertil er hele vor økonomiske stilling for svak i øieblikket. Det er overordentlig utilfredsstillende traktater, og vi kommer til at faa føle at de er utilfredsstillende saalænge de staa der. Det nytter ikke at komme forbi den ting. Og det nytter heller ikke at forsøke at slaa partipolitisk mynt av den ting. Det var et par mand her i salen som stemte mot den franske traktat - og al respekt for dem -; men det var intet parti som vovet paa det daværende tidspunkt at ta ansvaret for at gjøre det. Og det hører heller ikke nogensteds hjemme at fortælle at der er noget parti som har ansvaret for hvad hr. Storm eller hvad andre maatte skrive. Høirepartiet har ikke mere ansvar for hvad hr. Storm skriver, end Scheflo-partiet har ansvar for at en enkelt mand kan begaa et underslag i en fagforening eller et andet sted. Hr. Storm har aldrig hat nogensomhelst stilling eller nogetsomhelst hverv inden det konservative parti. Om han tilhører det, vet jeg ikke. At han er misfornøiet med andre partier ser vi ham stadig demonstrere. Det er en almindelig menneskelig foreteelse det, at personer, hvis egeninteresse er

rammet - at de skriker. Det er jo uavhengig av parti, og det er helt uavhengig av synsmaater, - det tør man ganske trygt gaa ut fra. Det er bedrøvelig at traktaten gir særlig spanierne anledning til at øve de trakasserier som de gjør her, - jeg synes det meget ofte har karakteren av trakasserier. Jeg har hat anledning til at læse igjennem endel av de noter som er kommet fra Spanien, og det er ikke behagelige noter at motta for en regjering. Og jeg skulde ønske at vi vilde være i den stilling, at vi naar tidspunktet var gunstig - det vil si naar vi er kommet over den sæsong da vi har bruk for Spanien, og er kommet til den tid av aaret da Spanien har bruk for os -, at vi da var i den situation at vi kunde begynde at trakassere Spanien paa samme maate. Og jeg er enig med hr. Oftedal i at det vilde være nyttig at ha et møte for aapne døre, hvor utenriksministeren gav en utredning. Og det vilde da være nyttig ogsaa at faa opplysning om f.eks. hvilken kommissionsfortjeneste systemet har i Sverige for import av vin --

Utenriksminister Michelet: Det er 30 pct.

Hambro: Ja, de tar 30 pct., mens vi nu tar 10. Og videre opplysning om hvilken kommissionsfortjeneste man faar i Kanada - der hvor der er noget som overhodet kan sammenlignes med det norske. Det er nødvendig at den norske almenhet faar det klart for sig. Og jeg mener at det er særdeles ønskelig at baade den spanske minister og andre faar indtrykk av at der staar bak regjeringen en samlet norsk misbilligelse av den optræden som forsøkes fra spansk side; og den kan komme meget sterkt til uttrykk i denne forsamling uten at det kan faa nogen kränkende karakter. Det er ganske visst saa, at vi har været vanskelig stillet, fordi der under disse franske forhandlinger var nævnt - uten at det direkte og sterkt blev motsagt fra norsk side - at de gjorde regning paa en saa og saa lav kommissionsfortjeneste. Det er ganske vist saa. Men der er intet i traktaten som krænkes ved en rimelig kommissionsfortjeneste, og man kan ikke sammenligne den kommission der her er tale om, med den kommission som en vanlig fast kommissionær paa et sted har. Det er ikke et parallelt forhold. - Jeg vil anse det for særdeles nyttig, at man faar et slikt møte for aapne døre. Men det er en ting, som er ganske nødvendig, og det er at man fra norsk side optræder paa en slik maate, at man ikke engang faar skinnet av at gaa utenom traktaten, at man staar ganske sikret mot at en juridisk procedure fælder os for traktatbrudd eller for at gaa utenom traktaten paa en maate som ved en almindelig rettergangsprocedure vilde fælde os. Man maa ha ganske rene linjer og ganske klare kort i saa henseende, og det haaber jeg at man har. Men man maa staa saa sterkt at man kan paavise det. Jeg tror ogsaa at vinmonopolet kunde gjøre adskillig, - kanskje ikke netop i forhold til vinlandene, men i forhold til publikum, for at staa sterkt i publikum og i publikums bevidsthet her. Det kan gjøre sin organisation og sin hele salgsvirksomhet, altsammen, smidigere og bedre organisert end det nu er. Det er meget ofte smaa ting og bagateller som gjør

at en forretningsvirksomhet ikke er saa populær som den kunde bli. Og offentlige store forretninger av den art som vinmonopolet vil meget ofte bli mindre effektivt og mindre behagelig administrert og ledet rundt om i alle sine forgreninger end en privat bedrift blir. Og vinmonopolet bør ogsaa vogte sig for at føre vine som i virkeligheten ikke er væsensforskjellige fra en "Olsen-vin" eller "Persen-vin". Alle de merkelige hete vine som har været levert ut til publikum, merket "bottled by Vinmonopolet", de har ikke været skikket til at øke det vinkjøpende publikums tillid til den rent fagmæssige godhet og velvilje likeoverfor publikum som vinmonopolet skulde være i besiddelse av. Jeg vet at vinmonopolet forsaavidt har været forretningsmæssig vanskelig stillet, som det har maattet overta en hel mængde varer, som kanskje ikke var kulante. Men jeg tror allikevel at det kunde være forsigtigere. Der er efterhvert blandt publikum blit en stadig sterkere indgrodd mistillid til meget av det som sælges av monopolet. Man kjøper nødvendig de vine som er sat paa flaske i monopolet, fordi man har erfaring for at de ikke altid er saa rene og gode som man kunde ønske; man foretrækker at kjøpe de vine som er sat paa flaske i sit hjemland, fordi man er sikrere der. Det bør være vinmonopolet om at gjøre rent forretningsmæssig at oparbeide sit renommé. Vi hadde første klassens vinfirmaer, som stod høit, og vinmonopolet bør rent forretningsmæssig være up to the mark. - Jeg vil slutte mig til henstillingen om at vi faar saken tat op for aapne døre av utenriksministeren, og at da utenriksministerens stille appel til forsamlingen blir mødt med tilslutning fra alle partiets talsmænd, uten at der kommer tilorde nogen betænkeligheter av nogen art eller nogen admonitioner til vinmonopolet eller andre; de hører ikke hjemme for aapne døre. Og la os si det like ut som vi kan gjøre det her, at det maa være et maal for alle partier i vor utenrikspolitikk at komme bort fra disse traktater. Vi er bundet paa en hel række punkter i hele vor almindelige handelspolitikk, saalänge vi har den franske og den spanske traktat staaende uforandret. La os engang staa saa sterkt økonomisk, at vi samlet kan ta op kampen for at faa ændret dem.

O. C. Müller: Jeg vil faa lov at uttale, at jeg tror vi ihvertfald kan være enig om, at landet ikke nu staa saa sterkt økonomisk, at der er grund til at reise dette spørsmaal nu, selv om man vil gjøre det. Jeg forlangte ordet for at uttale mig litt i anledning av det spanske forhold, og jeg vil da straks fæste opmerksomheten ved den beskedne import som vi her i landet har hat fra Spanien. Vi har set at importen er gaat ned fra 7 millioner liter til 400 000-450 000 liter. Det er klart, at i en forretningsforbindelse mellem 2 lande vækker en saadan foreteelse en viss opmerksomhet, - det maa man være klar over. Traktater er grundlag for forretninger. Naar da det ene lands fordel av traktaten ændrer sig saa voldsomt i løpet av faa aar, tror den anden part at der ligger noget underfundig under. Vi som kjender forholdet vet jo, at naar Spanien solgte saa meget av sine lette vine, sin *Vino Blanco* og *Rioja* her i landet, saa var det fordi den erstattet

bokøllet. Vi hadde forbud mot bokøl, men hadde fri indførsel av spansk let vin. Bare den ændring forklarer jo den store overgang. Bokøllet kom igjen, man hadde ikke længere behov for de billige spanske vine. Jeg vil imidlertid ogsaa fæste opmerksomheten ved en ting som har sin interesse. Utenriksministeren nævnte, at importen her til landet av spansk vin i 1923 var gaat ned til 400 000-450 000 liter. Jeg tror da vi skal huske paa, og vi har grund til at være taknemlig for, at vi ikke blev hængende med en kontingent-traktat med Spanien, som var basert paa det dobbelte kvantum. Hadde vi det hat, saadan som mange ønsket det, hvordan vilde vi da staat idag?

Jeg finder grund til at minde om det. Man skal ogsaa gjenkalde i erindringen de situationer, vi nylig har oplevet og ikke glemme fortiden altfor hurtig. Jeg er selvfølgelig klar over, at man skal hævde de norske interesser, og at man skal staa som et enigt folk paa det grundlag, som traktaten er bygget paa, men heller ikke noget mere. Det er, hvad vi skal staa paa, og vi skal ikke forsøke at tiltvinge os eller tillure os fordele eller gjøre vanskeligheter likeoverfor fordele, som traktaten byr det andet land. Det er en svakhet ved traktatordningen med vinlandene, at den gir anledning til privat indførsel, det byr de rikeligste anledninger til misforstaaelser, og jeg har indtryk av, at det er der det knirker, og det er ikke saa rart, al den stund de spanske vinfirmaer ved sine agenter har lov til at opta private ordres her i landet, og man er pliktig til at la det indføre til landet. Og naar da disse agenter, som gaar rundt til de private og optar bestillinger, med prøver irettelægger, at de kan skaffe en like brukbar portvin her i landet for under 3 kroner og en brukbar sherry for 2,50 a 3 kroner, mens vinmonopolet tar 6, 7 og 8 kroner, er det mange som falder for denne fristelse. Det er en lakune der, som kommer til at volde os vanskeligheter, det er ikke til at undgaa. - Jeg mindes en uttalelse fra hr. Scheflo, da det var spørsmaal om at nedsætte kommissionen fra 25 % til en lavere procent. Hr. Scheflo uttalte da her i Stortinget, at monopolet kunde ikke eksistere, hvis det ikke hadde 25 % kommission. Jeg fæstet mig ved det, men jeg tror ikke, at det er der de største vanskeligheter er, om det er en kommission av 10 - 12 % paa den private import; men vanskeligheten ligger i den traktatordning, man har, at ikke eneindførselen gaar gjennom monopolet, men at der er anledning til privat indførsel. I en ny traktat bør man forsøke det yderste for at faa disse forhold ganske klare og koncise. Jeg tror man skal være forsiktig med at utfordre i den situation, man er, man skal ta tingen rolig og ogsaa erindre, hvilke vældige interesser der paa norsk side staar bak. Jeg tror, at en saadan situation, som vil indtræffe, hvis Stortinget steller sig slik, at vi kommer op i en handelskrig igjen med vinlandene - det begynder kanskje med Spanien og de andre følger efter, de hanger jo sammen, det vet vi - en saadan situation tror jeg landet idag vil betakke sig for, og jeg tror, at utenriksministeren gjør ganske ret i at forsøke at vise den imøtekommenhet, som er mulig indenfor traktatens aand og bokstav. Jeg vil ogsaa si,

at der findes ting, man kan rette paa uten at det behøver at gaa ens ære for nær. Jeg er ikke saa sikker paa, om det er rigtig at bringe denne sak frem for aapne døre idag - virkningen derav kan bli mange slags. Ute ved kysten er de nervøse, naar det gjælder disse spørsmaal, og under de paagaende store torskefiskerier skal det ikke meget til - med de kreditforhold man nu har, den mangel paa elasticitet økonomisk, som man har - før det kan virke tilbake baade paa det ene og det andet forhold og volde stor skade. Jeg skulde helst set, hvis man agter at bringe spørsmålet frem for aapne døre, at iethvertfald den forsterkede konstitutions- og utenrikskomite, men helst det hele Storting, paa forhaand faar anledning til at gjøre sig bekjendt med notevekslingen mellem Spanien og Norge, før saa sker. Man skal vogte sig for her at overile sig, at enkelte kjækker sig, vil jeg si, det skal man vogte sig for. Man skal være forsiktig med denne materie og vi skal huske det vi har oplevet for ikke længe siden. Det vilde være overordentlig beklagelig, om vi skulde komme i den stilling, at Spanien vil gaa til opsigelse av sin traktat. Gjør Spanien det, da kommer dette spørsmaal op i meget vanskelige former, det føler jeg mig nogenlunde sikker paa. De vil forsøke at skjærpe sine betingelser, de vil forsøke at gjennomføre betingelser, som er daarligere for Norge end de vi har idag, og jeg tror derfor, at den imøtekommenhet, som det er mulig at utvise for at undgaa det, den bør man utvise.

Scheflo: Jeg er tvunget til at komme med en uttalelse, som jeg nødig ellers vilde kommet med - jeg er tvunget av bemerkninger fra den sidste taler og av hr. J. E. Mowinckel om, at det holder ikke stik det jeg i sin tid uttalte, at en nedsættelse fra 25 til 10 % betød en fare for monopolet. Jeg er nødt til at oplyse, at monopolet har maattet træffe motforholdsregler. Monopolet har nemlig, naar det vil optræde saakaldt forretningsmæssig, d.v.s. en liten smule smart, naturligvis magtmidler til at beskytte sig mot den farlige konkurranse, som skapes ved nedsættelse av kommissionen. Jeg haaber, at ingen næringsdrivende eller anden representant misbruker det, jeg her har oplyst. Det var sandt, at de sakyndige ledere av vinmonopolet advarte regjeringen av al kraft mot at gaa med paa at nedsætte til 10 %, idet de deri saa en fare for monopolet. Da den allikevel blev nedsat, saa har den samme ledelse maattet gripe til midler - fuldt hæderlige naturligvis, fuldt lovlige, men dog midler, som motparten ikke kjendte, for at kunne beskytte monopolet. Det er sammenhængen. Det er sandt, det jeg sa den gang; det er rigtig. I det hele tat vet jeg ikke, hvor hr. Mowinckel har den erfaring fra, at det som kommer fra mig, ikke stemmer. Jeg vet ikke, at jeg er underkastet saadan kontrol; jeg har ikke kontrollert ham og gaar ut fra, at han selv er i god tro. Men det som er det farlige for vinmonopolet det er, at det skal bli fri adgang til at indføre hetvin og andre vine mot langsiktig kredit. Den spanske regjering siger, at det kan da ikke angaa det norske vinmonopol, naar en spansk vineksportør faar sine penger; det maa være en sak mellem ham og hans kunder. Ja, saa kan det ta sig ut; men det er greit nok, at

hvis folk kan faa begynde at kjøpe vin paa kredit, saa gjør de heller det end at betale kontant. Der er mangen en fattig stakkar, som ikke bør kjøpe vin, som da vil kjøpe, fordi han lever i den salige tro, at han skal betale naar aaret er omme. Ogsaa av ædruelighetshensyn og rent folkemoralske hensyn synes jeg at regjeringen med nebb og klør maa motsætte sig en saadan ordning, at folk kan faa kjøpe vin i Spanien eller i noget andet land paa kredit. Det som kan hindre toldkrig nu snart, det er at vi kjøper vin av Spanien, bestikker Spanien, og det vil naturligvis bli gjort. Man vil kjøpe av det daarlige sprøitet de har dernede, som ikke folk liker. Man maa betale mulkten, man blir nødt til det for at holde det gaaende. Man kan gjøre det en gang, kanskje to gange, men ikke aar efter aar kan man holde paa med at kjøpe daarlig spansk vin, som ikke folk vil drikke. Der gaar desværre - desværre vil jeg ikke si - men der gaar faktisk litet sherry. Folk vil ikke ha sherry, og enda mindre vil de ha taragona og vin som er endda daarligere. De vil ha portvin og madeira, det liker de, det drikker folk, men det kan vi ikke raade for. Hvis Spanien vil lave like gode vine som Portugal, nuvel, saa vil folk kjøpe den vin; men saalønge Spanien laver den halvsure vin som det nu gjør, saa faar det brænde inde med den. Naturligvis - man skal optræde forsiktig likeoverfor Spanien; men det er rart hvordan et land, ved at vise undfaldenhet likesom kan hidse folk paa sig saa de faar blod paa tand og blir mere og mere paagaaende. Svenskerne har hat monopol i mange aar. De har bedt disse gesandter reise og ryke, naar de vilde ha ødelagt monopolet; de har negtet at gaa med paa nogen indrømmelser, og paa den maate har baade Spanien og Portugal lært sig til at respektere det svenske monopol. Jeg gad vite om man ikke vilde ha staat gunstigere her i Norge, hvis regjeringen fra først av hadde sagt: Vi har traktater og norsk lov, fingrene av fatet! Saa langt, men ikke lenger. Men saasart der var trusler om toldkrig, saa har regjeringen sagt: Kan De ikke fire paa det og paa det? Og man har holdt det gaaende med smukke talemaater. Toldkrig maa man naturligvis saavidt mulig undgaa, men der er ting som er værre end det ogsaa. Det er værre hvis det skal bli konstatert, at det ikke er norske folkerepræsentanter, men portugisiske og spanske vineksportører som bestemmer norsk lovgivning. Det er dog værre end toldkrig.

Tønder: Den ærede representant hr. Hambro sa, at der var ikke noget parti som hadde stemt imot godkjendelsen av traktaten med Frankrike, men der var et par mand, sa han. Det er ikke riktig, nogen av delene. Vi var 3 som stemte imot godkjendelsen. Det staar i selve Stortingstidende, at Hornsrud, Tønder og Nygaardsvold stemte imot. Hr. Hornsrud uttalte sig dengang som gruppefører mot traktaten. Vi var dengang ikke mange, vort parti var litet, for det var i det samme aar, at Det norske arbeiderparti hadde gjennomgaat sin første avskalling. Socialdemokraterne hadde gaat sin vei, og de stemte alle som én for godkjendelse. Jeg paastaar, at det var som partifører hr. Hornsrud optraadte dengang og uttalte sig mot traktaten. Det var dette jeg vilde oplyse. - Til hr.

O. C. MÜller fra Kristianssund - den ærede representant for klipfisksælgerne i Kristianssund - vil jeg gjøre den bemerkning, at jeg trodde vi nu skulde være kvit disse jeremiader om at man maa være forsiktig naar det gjælder vore traktater med vinlandene. Det har vi hørt saa mange gange før, og naar disse spørsmål med Spanien og Portugal nu er løst, saa trodde jeg vi skulde være fritat for disse talemaater. Jeg vil haabe, at den ærede representant fra Mørebyerne ikke mener, at vi atter skal ofre noget av vor selvstændighet og ret av hensyn til disse forhold til Spanien.

Lykke: Jeg bad om ordet for at uttale mig mot den tanke som er fremkastet, om at utenriksministeren i et møte for aapne døre skulde redegjøre for forholdet til vinlandene. Jeg tror, at de betænkeligheter som kom tilorde fra representanten O. C. MÜller, bør tillægges adskillig vekt. Jeg tror man skal være yderst varsom med at trække frem disse traktater paa det nuværende tidspunkt her i Stortinget for aapne døre. Hvis man paa forhaand kunde avtale hvad som skulde siges og hvem som skulde uttale sig, saa vilde jeg ikke ha saa store betænkeligheter; men det kan man jo ikke, og da kan man komme ind paa ting som kan skape nye vanskeligheter. I ethvert tilfælde vil jeg be om, at man ikke insisterer paa dette, forinden de utsendinger fra Vinmonopolet som nu skal ned til Spanien, kommer tilbake med sine rapporter. Jeg vil tillægge, at utenriksministeren ganske sikkert overfor den spanske gesandt kan uttale, at han har hele det norske Storting bak sig i dette spørsmål om trakasserier overfor Vinmonopolet. Det kan han trygt uttale, uten at vi derfor behøver at ha noget vidnemøte her for aapne døre. Naar det er saa vanskelig som det er, saa maa man huske paa, at denne traktat er litt av et misfoster, fordi den forsøktes lavet paa et grundlag som viste sig ikke at føre frem, og det nye grundlag med monopol er ikke saadan utformet, at det har kunnet utnyttes til gunst for Norge. Det maa man ta i betragtning, og det er mit inderlige haab at det gjennom aarene maa lykkes os at faa disse traktater betydelig bedre for Norge.

Naar man taler om eftergivenhet, og at svenskerne er mere rakrygget og at de har faat respekteret sit monopol, saa vil jeg minde om, at den ordning nu er mange aar gammel og at svenskerne heller ikke har fiskerier, hvis væsentlige marked er vinlandene. De staar i en ganske anden stilling end vi, saa der kan ikke dras sammenligninger mellem svenskernes stilling likeoverfor vinlandene og Norges stilling. Vi staar i en vanskeligere og skjævere stilling. Og netop av den grund vil jeg be om at man ikke er for hidsig paa at fremkalde noget offentlig vidneprov her i Stortinget. Jeg gjentar at utenriksministeren kan være overbevist om at han har hele Stortinget uanset parti bak sig, naar han her forsøker at hævde norske interesser.

Markhus: Ja, det kann nok vera sant at ein ikkje heilt ut kann samanlikna det svenske tilhøvet med vaart tilhøve; men det er daa likevel so at dei hev det same slag monopolskipnad i Sverige og, og det er eit faktum at det fraa vinlandi hev

vore protestera sterkt imot den skipnaden som svenskane hev, og at svenskane hev avvist det. Og etter det eg hev høyrte, hev dei nettupp kunna gjera dette, for di dei beste firma i vedkomande land gjerne søkjer tilslutnad til ein slik skipnad, for di han i lengdi er den mest tryggjande. Det skulde undra meg um det ikkje er so, at me her hev eit samspel av dei daarlegaste elementi millom forretningsstandet i desse vinlandi og visse krefter i vaart land, som sjølvsgt enno reagerar imot vaar monopolskipnad, som ikkje vil bøyggja seg for han, og som trur at det med aa reagera imot han paa denne illojale maaten enno kann ha ei von um aa koma han til livs. Det er difor heiltupp visst at dette nettupp er ei prøvetid for denne monopolskipnaden, som baade hev eit sosialt fyremaal og i det heile er ein skipnad som er knesett med stort fleirtal i nasjonalforsamlingi vaar. Daa er det òg sjølvsgt at i denne tidi som soleis er ei prøvetid for denne nye skipnaden, gjeld det dobbelt um for riksmaktene vaare aa staa fast naar dei skal verna skipnaden. Og daa tenkjer eg ein trygt kann segja at det gjeld ikkje um aa taka til aa slaa av, for dersom ein slår inn paa den vegen, er det greidt nok at motparten vaar vil faa den tokken at det er raad aa faa oss til aa vika endaa meir. Sjølvsgt skal ein ikkje vera uvyrden, det er ikke det. Det trur eg ikkje nokon skal segja at Norig hev vore; men ein skal vera fast i si aatferd. - Eg vil faa lov til aa streka under det som representanten Oftedal sa, og segja at det er eg fullt med paa, at det maa vera til styrkjing for den stoda som vaart riksstyre skal taka, at det hev teke dette fram for nasjonalforsamlingi, soleis at det er tydeleg for alle, ikkje berre for diplomatane, men for alle at her stend det eit einigt folk bak riksstyret, naar det fast avviser desse urimelege kravi mot vinomopolet vaart. Eg synest den talen som lyder fraa hr. O. C. Müller, og endaa meir den som lyder fraa hr. J.E. Mowinckel, Bergen, teiknar ikkje godt. Det gjev ord for ein otte som er litt meir enn ein otte, og som, dersom riksstyret tek for sterkt umsyn til han, kann føra riksstyret inn paa eit vikande standpunkt. Eg vil aatvara imot det, og eg vil faa lov til sterkt aa stydja den oppmoding som hr. Oftedal kom med, um at utanriksministeren fær dette fram i Stortinget for opne dører og derved for aalmenta fær det samrøystes medhald og den samrøystes studnad som det maa vera um aa gjera for utanriksministeren aa ha naar han skal avvisa desse kravi.

Mellbye: Jeg forlangte ordet for at støtte de uttalelser som kom fra de herrer Müller og Lykke om, at man bør vise litt forsigtighet i denne sak. Jeg for min del vil ialfald faa henstille til utenriksministeren, at vi faar anledning til at sette os litt nærmere ind i sakens dokumenter, i notevekslingen, før det kunde være nogen tale om at ta det op i et møte for aapne døre. Jeg er bange for, at hvis man saadan uten videre gik til et møte for aapne døre, kunde vi faa uttalelser, som ikke vilde styrke vor stilling. Jeg tror man skal gjennemarbeide denne sak litt paa forhaand. For min egen del vilde jeg ikke være færdig til at gaa paa noget saadant. Jeg har jo set disse handelstraktater, men jeg maatte først

faa anledning til at se litt nærmere paa saken og ogsaa, som sagt, paa den noteveksling og de forhandlinger som har været ført.

Oftedal: Den ærede utenriksminister sa, da han første gang hadde ordet, at han hadde været inde paa den tanke at forelægge denne sak paa en mere formel maate for Stortinget, men dertil var der, sa han, ikke tid. Den siste note maatte besvares hurtigere end et saadant apparat likeoverfor Stortinget vilde klare. Det var overfor den situation, jeg tillot mig at advare saaledes som jeg gjorde. Utenriksministeren uttalte sig paa en slik maate om sine hensigter med hensyn til at fire i monopolets traktatmæssige rettigheter, at jeg iethvertfald ikke vilde sitte taus og med denne taushet paa en maate samtykke i at monopolets traktatmæssige rettigheter gis paa baaten. Jeg vil gjenta den advarsel, at utenriksministeren ikke gaar til et saadant skridt, før han har utnyttet det kraftige vaaben, som ligger i en samlet opinion fra Stortingets side og fra nationens side. Ganske visst, der ligger en overordentlig stor styrke ogsaa i den loyalitet som Stortinget har vist; men det kan hände, at der i langeden kan trækkes for store vekslere paa loyaliteten slik. Nu har vi, tror jeg, i et aar ikke hat én utenrikspolitisk debat eller ett utenrikspolitisk møte for aapne døre her i Stortinget - med undtagelse av den formelle Grønlands-debat. Og den situation kan indtræffe, at endog de aviser, som gir plads for disse farlige artikler om spanske og portugisiske interesser, til syvende og sidst kan undskylde sig med, at vi har intet varselsskud hørt, vi har ikke hørt et ord om, at der her var fare paafærde. Under de omstændigheter vil jeg som sagt gjenta min advarsel og jeg vil henstille til den ærede utenriksminister, at han, før han gjør nogetsomhelst offer her, forelægger denne sak for aapne døre og derigjennem for folket.

Presidenten (Tveiten): Presidenten vil som representant faa uttala: Utanriksministeren sa, millom anna um eg ikkje misstok at han etla seg til aa gjeva Tinget ei melding i meir formelle former t.d. i ei stortingsmelding. Eg er einig med deim som paa det sterkaste hev halde fram at dette spursmaalet maa fyreleggast for Stortinget. Naar det syner seg at vinlandi, serleg Spania, tek til med krangel mot oss, daa meiner eg at tidi er komi til aa tala mandigt ut um spursmaalet og um maaten dei tek det paa. Eg er ikkje redd for aa sleppa dette inn for Stortinget for opne dører, for det syner seg at naar det er saker som gjeld, so kann Stortinget handla med takt. Det synte seg no under Grønlandsordskiftet, og eg meiner at det vil gjera det same her. Men det er mi fulle yvertyding at me kann ikkje lata oss bjoda alt mogleg. Eg er i so maate òg med paa den oppmoding som er komi fraa hr. Oftedal og hr. Hambro.

O. C. Müller: Hva jeg ønsker at se, før saken bringes frem i Stortinget, det er de trakasserier, som foreligger. La os

faa overbevise os om, hvad det er, det gjælder, før saken kommer fore i Stortinget. Det maa jeg bede om.

Med hensyn til hr. Tønder, saa pleier jeg ikke at ta hr. Tønder alvorlig. Og naar han sier til mig, at han trodde, at jeg skulde være færdig med mine jeremiader, saa skal jeg si til hr. Tønder, at jeg sitter her som vogter for fiskerierne langs kysten, og jeg skal vite at passe paa de ting uten raad eller advarsel fra hr. Tønder. Man har set, hvordan fiskerierne nu har rettet sig, hvilke priser der betales, hvordan det hele nu holder paa at blomstre op efter alle de trængsler, de har gjennomgaat. Jeg følger større ansvar for fiskerierne end det later til, at hr. Tønder gjør. Jeg tror ikke, man kan betegne mine uttalelser som jeremiader; men jeg omgaaes ikke letsindig med et alvorlig spørsmaal.

Tønder: Jeg føler mig saapas som nordmand, jeg er i besiddelse av saapas fædrelandskjærlighet, at det gjør mig ondt at høre uttalelser som de fra den ærede repræsentant fra Kristianssund - baade nu og tidligere. Han sier, han pleier ikke at svare mig. Aa jo, han har svart mig mange gange. Men jeg skal ikke gjengjælde med den slags mynt. Jeg skal la hr. O. C. Müller bruke den slags uttrykk, at han hæver sig op over det at svare. Han svarer allikevel. Med hensyn til det at han er fiskernes repræsentant, saa tar jeg forbehold. Han representerer i sandhet ikke fiskerne.

Belland: I dette ordskiftet er det sume som hev oppmoda utanriksministeren um aa faa dette spursmaalet fram i eit møte for stengde dører. Eg er einig med deim. Det er andre som hev aatvara imot det. So vidt eg hev fylgt med i ordskiftet, so hev ikkje utanriksministeren sagt noko um anten han vil fylgja den eine eller den andre oppmodingi, og eg synest det var gildt um utanriksministeren vilde segja si meining um det fyrr dette møtet sluttar.

Hr. J. E. Mowinckel sa blandt anna: "Det er ikke saa ganske urimelig at vinlandene nu reagerer". Eg vil ikkje blanda meg meir i dette ordskiftet. Men eg kunde ha hug til aa spyrja ein mann som hr. J. E. Mowinckel, kor langt og kor lenge han vil vera med aa bøygja seg for kravi fraa vinlandi fyrr han vil reagera.

Utenriksminister Michelet: Jeg beder Stortingets medlemmer være opmerksom paa den ting, at den almindelige form for offentlig diskussion, naar man ønsker et spørsmaal undergit behandling, det er at man interPELLERER om spørsmålet. Dette, at utenriksministeren skal komme her ned og henvende sig til Stortinget for aapne døre, er en noksaa usædvanlig form. Jeg vil forøvrig med hensyn til selve spørsmålet ikke uttale noget bestemt her paa stedet - jeg vil faa lov til at konferere med mine kolleger om det. Jeg har notert mig spesielt det, som hr. Oftedal sa, nemlig det at der ikke blir gjort noget tilbaketog, ikke opgit noget av hvad han kaldte traktatmæssige rettigheter, som var sikret monopolet, uten efter konferanse med Stortinget og uten at det hadde hat anledning til at uttale sig for aapne døre. Det synes jeg er

et standpunkt, som der er megen rimelighet i. Men at komme herved saa at si i det blaa og opta en debat om dette, forinden det er paakrævet eller forinden det er spørsmåal om at opgi - som hr. Oftedal sa - noget, det synes jeg kanskje kan komme til at se ut som et anstaltmakeri. Man skal være opmerksom paa én ting: De noter som utveksles er den norske utenriksminister ikke raadig over efter international koutume. Jeg kan ikke staa frem for aapne døre og læse dem op. Det er en fastslaat ting. Allerede det vanskeliggjør jo debatten og behandlingen meget. Jeg vil imidlertid faa lov til - jeg synes det er rimelig efter de uttalelser, som her er faldt - at forelægge Stortinget en hemmelig stortingsmeddelelse om disse ting, saa kan enhver faa læse det og se, hvad der er passert, og gjøre sig op sin dom. Utenriksministeren er villig til at stande til rette for denne forsamling i den form og paa den maate som ethvert av denne forsamlings enkelte medlemmer maatte finde er rigtig. Jeg synes det er en loyal og rimelig maate at ta saken paa.

J. E. Mowinckel: Hr. Belland spurte, hvor langt jeg vilde gaa likeoverfor utlandet, før jeg reagerte. Dertil kan jeg svare hr. Belland, at jeg anser de bestaaende traktater som overenskomster mellem to parter, og jeg ønsker at gi ogsaa den anden part den ret som tilkommer ham i overensstemmelse med traktatens aand - ikke mere.

Præsidenten: Hr. Oftedal hev ordet til ein stutt merknad.

Oftedal: Jeg vil ta avstand fra de bemerkninger den ærede utenriksminister kom med nu, at det var rimeligere at interpellere. Naar utenriksministeren kommer her i Stortinget efter foranledning av regjeringen og blandt andet uttaler, at atmosfæren overfor et land ikke er behagelig, og at han ikke uten bekymring ser paa den videre utvikling, da er det den ærede utenriksminister, som i sin stillings medfør har ret og pligt til at paakalde Stortingets og nationens støtte. Det er ingen menig stortingsmand, som da skal interpellere.

Da ingen yderligere forlangte ordet, erklærte præsidenten debatten for avsluttet.

Præsidenten: Presidenten gjeng ut ifraa, at ikkje noko av dette, som er fyrehavt i dag, vert aa offentleggjera. - Eg held det for vedteke.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 19.